

Clau dicotòmica del gènere

Ranunculus

(incl. *Ficaria* i *Ceratocephala*)

Els ranuncles actualment se separen en diversos gèneres diferents; es tracta d'un gènere difícil, especialment els de flor blanca (subgèn. *Batrachium*, i per a una correcta determinació dels quals cal observar diversos exemplars

Lluís Vilar Sais

Dibuixos:
Josep Maria Hortigüela Martín

Flora Catalana

Viu, gaudeix i aprèn amb la nostra flora

<http://www.floracatalana.cat>

1a. Flors amb 3 sèpals i 7-12 pètals. Planta perenne amb algunes rels ± tuberoses i fulles ovades enteres i un xic fistonades. Aquenis (els fruits) sense bec

.... [R. ficaria](#)
(*Ficaria verna*)

1b. Flors amb 5 sèpals i 5 pètals [2](#)

Ranunculus ficaria comprèn 2 subespècies:

a1. Planta petita amb bulbils axil·lars a les fulles; flors d'1,5-2,5 cm i aquenis parcialment o tots avortats ***R. ficaria* subsp. *bulbilifer***
(*Ficaria verna* subsp. *bulbifera*)

a2. Planta robusta sense bulbils a les tiges; flors de 2-4 cm i amb fruits ben desenvolupats
..... ***R. ficaria* subsp. *ficaria***
(*Ficaria verna* subsp. *verna*)
[incl. subsp. *ficariiformis*]

2a. Flors solitàries grogues, portades per una tija sense fulles i que neix de la roseta basal. Planta anual petita (< 12 cm) grisenca i amb totes les fulles a la base, piloses i molt dividides. Aquenis acabats en un bec falciforme 2-4 vegades tan llarg com el cos (la part basal del fruit)..... [R. falcatus](#)
(*Ceratocephala falcata*)

2b. Flors portades per una tija amb fulles (gèn. *Ranunculus*) [3](#)

3a. Flors blanques (a vegades la base del pètal groga) o rosades 4

3b. Flors grogues 14

4a. Plantes aquàtiques, submergides, flotants o repents pel fang humit, que només tenen fulles caulinars (les de les tiges), sense fulles basals; aquenis (els fruits) madurs amb arrugues transversals paral·leles (subgèn. *Batrachium*) 5

Els ranuncles aquàtics de flor blanca (subgèn. *Batrachium*) presenten una gran diversitat morfològica a causa de les diferències en l'hàbitat on creixen i als fenòmens d'hibridació i per això se n'han descrit molts tàxons diferents (espècies i subespècies). Aquí seguim el criteri de les darreres flores que simplifica la taxonomia, tot i que sempre cal observar diversos exemplars per veure quin és el caràcter dominant a la població on viu la planta.

4b. Plantes terrestres que només es fan a l'alta muntanya, amb fulles basals ben desenvolupades; aquenis sense estries 9

5a. Totes les fulles laminars i lobades. Pètals completament blancs. Receptacle i aquenis sense pèls (lupa ! → cal agafar una flor passada amb els fruits madurs i fer-los caure)

.... [R. hederaceus subsp. hederaceus](#)

5b. Algunes o totes les fulles dividides en segments molt fins (només laminars les superiors). Pètals blancs amb una **taca groga a la base**. Receptacle i/o aquenis pilosos

.... [6](#)

6a. Planta de > 2 m que creix dins aigües corrents; **fulles** de > 6 cm iguals o més llargues que l'entrenús, orientades en el sentit del corrent. Pètals de 10-15 mm, contigus o fins i tot solapats

..... [R. penicillatus](#)
(incl. *R. aquatilis* subsp. *pseudofluitans*)

6b. Planta d'aigües estagnants o de curs lent, sovint de mida més petita; **fulles** < 6 cm disposades en ventall (observeu-les dins l'aigua) . . . [7](#)

Ranunculus penicillatus és un tàxon variable que s'ha separat en dues subespècies poc clares:

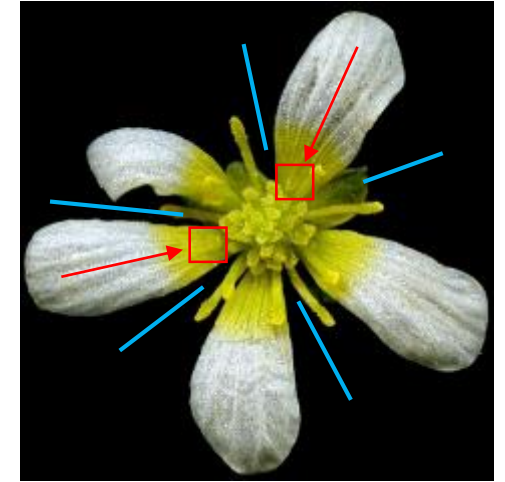
a1. Amb fulles que suren i receptacle amb pèls esparsos

.... *R. penicillatus* subsp. *penicillatus*

a2. Sense fulles surants i receptacle pilós

.... *R. penicillatus* subsp. *pseudofluitans*

7a. Totes les fulles dividides. Pètals 3-6 mm, no contigus (que **no es toquen** uns amb els altres), amb **nectaris** semilunars fins i tot a les flors velles (observeu amb la lupa una petita bosseta que hi ha a la **base del pètal** !); sèpals sense àpex blavós ***R. trichophyllus* subsp. *trichophyllus***

7b. Planta sovint amb **fulles** de 2 tipus, tot i que solen predominar les dividides. Pètals sovint de > 5 mm **8**

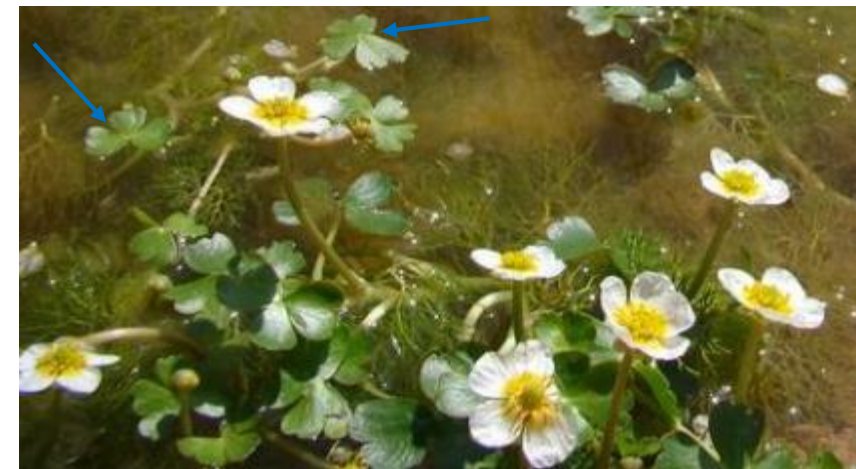

8a. **Fulles** laminars enteres o només un xic dentades, partides en lòbuls poc profunds. Pedicel de la flor < 5 cm, pètals 3-10 mm contigus, amb nectaris circulars [R. aquatilis subsp. aquatilis](#)

Ranunculus tripartitus s'ha citat de casa nostra, segurament per confusió amb aquestes dues espècies de la **clau 9**. Se'n diferencia pels pètals petits (< 5 mm), els estams poc nombrosos (< 10, però cal mirar diverses flors o millor les poncelles !), i per tenir molt poques fulles dividides (o cap). Seria un tàxon atlàntic i no pas mediterrani.

8b. **Fulles** laminars dividides en tots els exemplars, dentades i sovint amb 3 lòbuls partits fins a la base; a vegades àpex dels sèpals blavós; pètals contigus o no amb nectaris piriforme o semilunars

. . . . [R. peltatus](#)

Ranunculus peltatus Tàxon molt variable on s'hi ha descrit diverses subespècies

a1. Pocs carpels/fruits per glomèrul (<20) . . . [R. aquatilis subsp. fucoides](#)
(*R. peltatus* subsp. *fucoides*)

a2. Més de 20 carpels/fruits per glomèrul [b](#)

b1. Pètals de més de 7 mm [R. aquatilis subsp. peltatus](#)
(*R. peltatus* subsp. *peltatus*)

b2. Pètals de menys de 8 mm [R. aquatilis subsp. baudotii](#)
(*R. peltatus* subsp. *baudotii*)

9a. Fulles totes enteres o poc dividides [10](#)

9b. Fulles ± profundament dividides [12](#)

10a. Sèpals pubescents; fulles basals amples, ovato-cordiformes, amb pecíol clar
 [R. parnassifolius](#)

10b. Sèpals glabres; fulles ± lanceolades, **atenuades** a la base [11](#)

Ranunculus parnassifolius comprèn dues subespècies:

a1. Flors poc nombroses amb els pètals ben desenvolupats, rosats. Estams més nombrosos que els carpels i més llargs; pocs carpels avortats

..... *R. parnassifolius* subsp. *parnassifolius*

a2. Flors nombroses, generalment blanques, amb els pètals en part reduïts. Estams menys nombrosos que els carpels i més curts; molts carpels avortats

..... *R. parnassifolius* subsp. *heterocarpus*

11a. Fulles caulinars (les de la tija) **amplexicaules** (que abracen a la tija), les inferiors ovato-lanceolades

..... ***R. amplexicaulis***

11b. Fulles caulinars sèssils, no amplexicaules, totes allargades

..... ***R. pyrenaicus***

Aquest tàxon comprèn dues subespècies

Ranunculus pyrenaeus comprèn dues subespècies:

a1. Planta de **pastures** un xic **pilosa al capdamunt dels peduncles**;
Aquenís (el fruit) de bec curt

..... *R. pyrenaeus* subsp. *pyrenaeus*

a2. Planta de **molleres sense pèls**; bec dels aquenís llarg

... *R. pyrenaeus* subsp. *angustifolius*

[*R. angustifolius*]

12a. Sèpals persistents amb pèls rogens; pètals rosats o blancs també persistents un cop la flor ja és passada; fulles 1-2 ternatisectes o compostes [R. glacialis](#)

12b. Sèpals caducs, glabres; pètals blancs, també caducs després de la floració; fulles basals palmatipartides o palmatisectes [13](#)

13a. Planta baixa de < 12 cm; fulles basals de < 2 cm de diàmetre, les de la tija molt reduïdes, enteres (la inferior sovint trifida). 1-3 flors; receptacle glabre [R. alpestris](#)

13b. Planta alta de > 15 cm limbe; fulles basals de > 3 cm de diàmetre, semblants a les de la tija. Flors nombroses; receptacle pubescent [R. aconitifolius](#)

Ranunculus aconitifolius comprèn 2 subespècies:

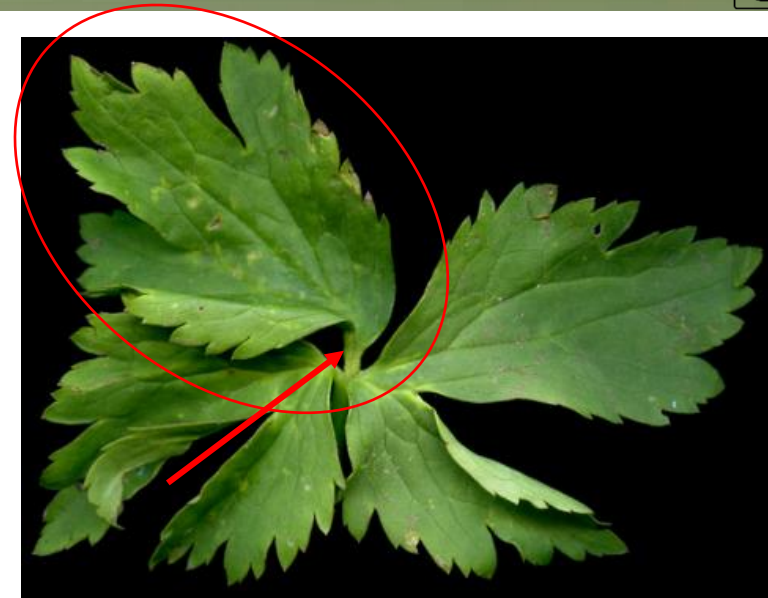
a1. pedicels florals pilosos; fulles basals adultes amb 3-5 **lòbuls**, el **central lliure**, ben separat dels altres fins a la base; tàxon ripícola

.... *R. aconitifolius* subsp. *aconitifolius*

a2. pedicels glabres o amb pocs pèls; fulles basals amb 5-7 **lòbuls** el **central unit** als laterals; tàxon de prats i boscos

.... *R. aconitifolius* subsp. *platanifolius*

[*R. platanifolius*]

14a. Fulles totes enteres o poc dividides [15](#)

14b. Fulles \pm profundament dividides (observeu les fulles basals !) [20](#)

15a. Fulla caulinar (la de la tija) inferior reniforme i no dividida [R. thora](#)

15b. Fulles caulinars no reniformes, nombroses i peciolades, o bé fulles totes en roseta basal [16](#)

16a. Base de la tija voltada de **fibres**, i que porta la majoria de les fulles
..... [R. gramineus](#)

16b. Base de la tija sense fibres; fulles distribuïdes ± regularment per la
tija [17](#)

17a. Flors petites, de 2-3 mm de diàmetre, i **subsèssils** [R. nodiflorus](#)

17b. Flors més grans i **pedunculades** [18](#)

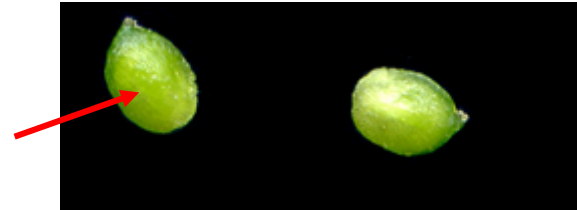
18a. Herba erecta, de més de mig metre d'alçària; flors de més de 15 mm;
aquenis (el fruit) d'uns 2,5 mm [R. lingua](#)

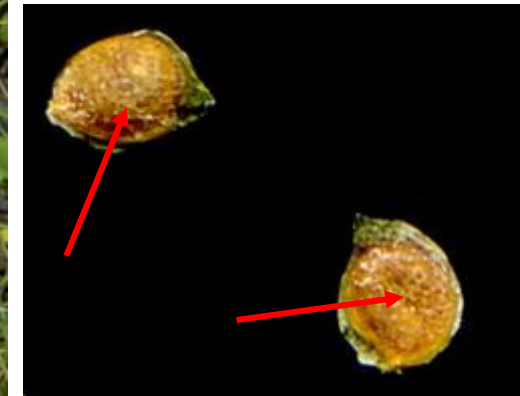
18b. Herba reptant o ascendent; flors de 4-15; aquenis d'1,5 mm ... [19](#)

19a. Planta perenne (les branques ajagudes tenen rels als nusos); flors de 8-15; **aquenís** llisos o poc rugosos [R. flammula](#)

19b. Planta anual; flors de 4-8 mm; **aquenís** madurs tuberculats [R. ophioglossifolius](#)

20a. Planta anual amb els aquenis rugosos, tuberculats o espinulosos
(observeu fruits madurs !) [21](#)

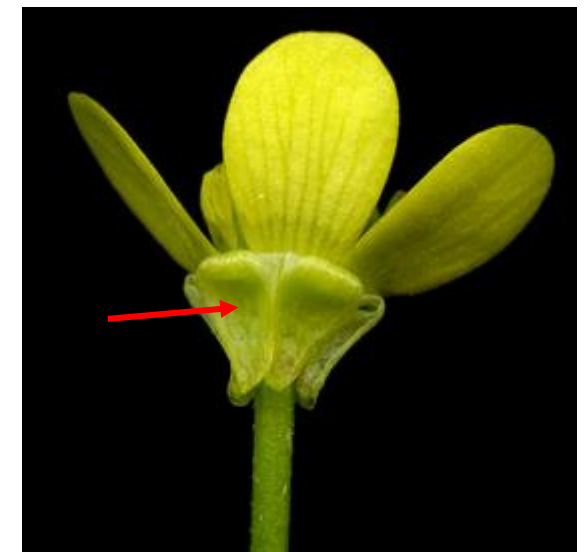
20b. Planta perenne amb els fruits llisos [25](#)

21a. **Sèpals** no completament girats cap avall, només patents o poc reflexos. Aquenis de 6-8 mm, espinulosos [22](#)

21b. **Sèpals** girats cap avall. Aquenis d'1-3 mm només tuberculosos [23](#)

22a. **Fulles** totes semblants, ovals. Sèpals subreflexos.
Aquenís de bec ample [R. muricatus](#)

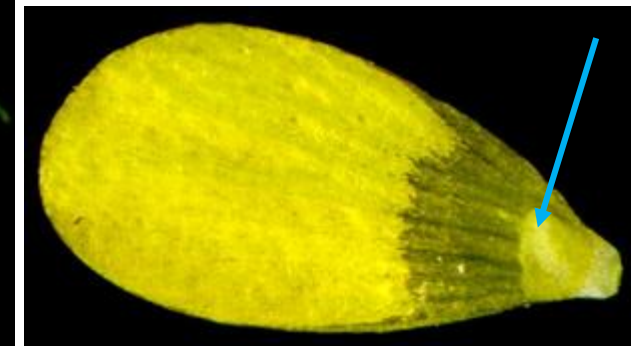
22b. Fulles inferiors dentades i les **superiors** dividides en segments prims. Sèpals patents. **Aquenís** amb un bec prim [R. arvensis](#)

23a. Aquenis molt petits (1 mm), disposats en **glomèrul** oblong, molt nombrosos (70-100); pètals sense esquama nectarífera a la base *R. sceleratus*

23b. Aquenis d'1,7-3 mm, menys nombrosos (3-50), en **glomèrul** ± esfèric; pètals amb **esquama** nectarífera a la base. 24

24a. Flors petites (3-6 mm) receptacle glabre, amb 5-15 aquenis
 R. parviflorus

24b. Flor de 10-25 mm; receptacle pilós, amb
 25-50 aquenis..... *R. sardous*

En [Ranunculus sardous](#) hom ha vingut diferenciant 2 subespècies, si bé no és segur que la subsp. *trilobus* es faci a casa nostra:

a1. Fulles basals poc dividides. Flors de 15-25 mm amb pètals de 6-10 mm, 2 cops més llargs que els sèpals. Aquenis de 2,5-3 mm llisos o finament puntejats [R. sardous subsp. sardous](#)

a2. Fulles dividides. Flors de 7-15 mm amb pètals de 3-5 mm, poc més llargs que els sèpals. Aquenis tuberculats o espinosos
..... [R. sardous subsp. trilobus](#)

25a. Aquenis amb les cares convexes (tenen volum i no són pas planes); majoria de les flors, tret de la terminal, amb pètals petits o sense [R. auricomus](#)

25b. Aquenis de cares planes; flors sempre amb 5 pètals ben desenvolupats . . . [26](#)

Ranunculus auricomus En aquest tàxon hom ha vingut diferenciant dues subespècies, si bé actualment es creu que **només són varietats**:

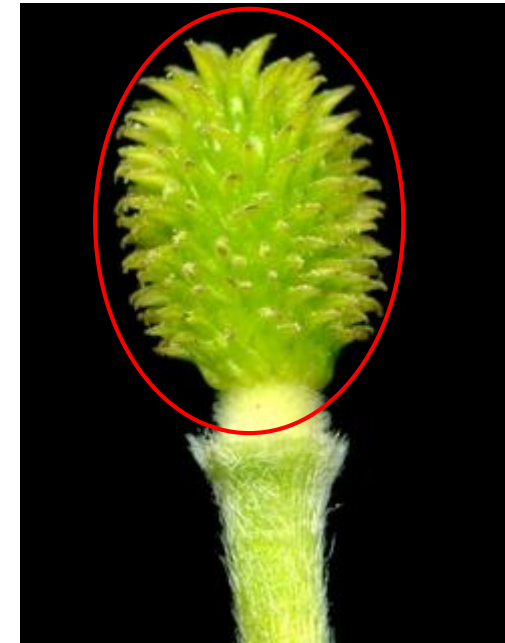
a1. Planta de < 10 cm amb una sola flor i fulla superior no ciliada al marge

..... *R. auricomus* subsp. *envalirensis*

a2. Planta de > 10 cm amb diverses flors i fulles superior ciliades al marge

..... *R. auricomus* subsp. *carlittensis*

26a. Glomèrul madur clarament més llarg que ample [27](#)

26b. Glomèrul madur arrodonit [28](#)

27a. Sèpals girats cap avall. Fulles basals interiors de la roseta 0-1 cop dividides. Pètals d'un groc clar a la cara interna

..... [R. monspeliacus](#)

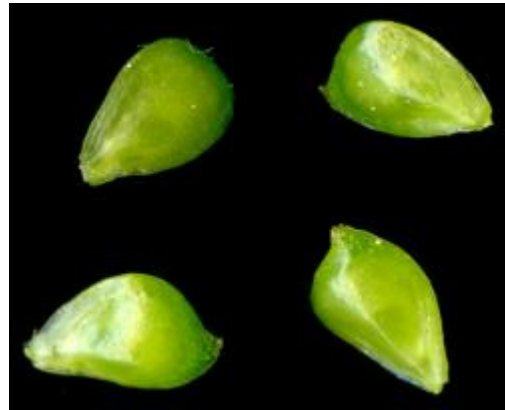

27b. Sèpals erectes. Fulles basals interiors de la roseta 2-3 cop dividides. Pètals d'un groc daurat a la cara interna

... [R. paludosus subsp. paludosus](#)

28a. Receptacle sense pèls (si no observeu bé aquest caràcter consulteu les imatges d'aquesta espècie al web !). Aquenis amb el bec curt i poc corbat [R. acris](#)

28b. Receptacle pilós. [29](#)

Ranunculus acris En aquest tàxon hom ha vingut diferenciant dues subespècies difícils de separar a causa de la seva hibridació:

a1. Planta amb rizoma curt i fulles dividides en segments linear-lanceolats *R. acris* subsp. *acris*

a2. Planta amb rizoma llarg i fulles dividides en segments cuneïformes més amples

..... ***R. acris* subsp. *friesianus***
[incl. *R. acris* subsp. *despectus*]

29a. Pedicels florals llisos, i amb una sola flor per tija (o 2-3). [[grup *R. montanus*](#)]

29b. Pedicels florals estriats, sovint amb > 3 flors per tija [32](#)

Ranunculus montanus És un grup complex que inclou els tàxons següents :

- a1.** fulles caulinars palmatífides a palmatipartides de segments \pm antrorsos *R. montanus* subsp. *gouanii*
- a2.** fulles caulinars palmatisectes de segments radiants **b**
- b1.** aquenis madurs amb bec curt (< 10 % del cos); planta poc o gens pilosa
 R. montanus subsp. *carinthiacus*
- b2.** aquenis amb bec llarg (< 15 % del cos); planta \pm pilosa **c**
- c1.** aquenis amb bec > 30 % del cos; planta calcícola *R. montanus* subsp. *aduncus*
- c2.** aquenis amb bec < 30 % del cos; planta acidòfila *R. montanus* subsp. *sartorianus*
 [incl. *R. montanus* subsp. *ruscinonensis*]
- *R. montanus* subsp. *hornschuchii* (*R. breyninus*, *R. oreophilus*), no es faria a casa nostra
 (confusió amb *R. serpens* subsp. *nemorosus*)
- *R. montanus* subsp. *montanus* és una planta que només es fa als Alps

Continueu la clau a les diapositives següents) **30**

30a. Fulla caulinar superior no completament dividida (de palmatífida a pinnatífida) oval o arrodonida sovint una mica abraçadora i amb 3-5 lòbuls amples i dentats. Aquenis madurs amb un bec llarg (1/3 de la seva longitud)

..... *R. montanus* subsp. *gouanii*

(*R. gouanii*)

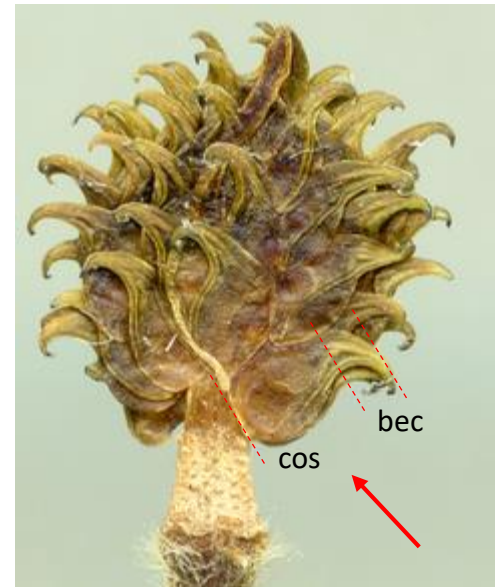

30b. Fulla caulinar superior dividida (palmatisecta) 31

31a. Tija i fulles piloses. 1(2) fulles caulinars (o cap), dividides en segments estrets i enters; tija simple. **Aquenís** madurs amb bec de 0,7-1,2 mm que no arriba a la meitat de la llargada del cos del fruit. Planta acidòfila d'alta muntanya. ***R. sartorianus***
 R. montanus* subsp. *ruscinonensis

També inclouria ***R. montanus* subsp. *carinthiacus*** planta poc o gens pilosa.

31b. 2-4 fulles caulinars amb els segments lanceolats i sovint dentats. Aquenís madurs amb bec d'1,2-2,5 mm igual o més llarg que la meitat del cos del fruit. Planta calcícola de la muntanya mitjana

. . . . ***R. montanus* subsp. *aduncus***
 (*R. aduncus*)

32a. Sèpals girats cap avall [R. bulbosus](#)

32b. Sèpals no girats cap avall [33](#)

Ranunculus bulbosus En aquest tàxon hom ha vingut diferenciant dues subespècies, si bé actualment es creu que **només són varietats:**

a1. Planta de prats i pastures amb la tija bulbiforme a la base

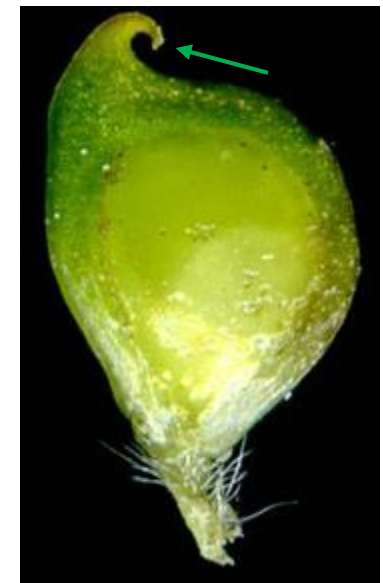
..... *R. bulbosus* subsp. *bulbosus*

a2. Planta alta de jonqueres i herbeis humits amb la tija poc bulbiforme *R. bulbosus* subsp. *aleae*

33a. Pètals grocs. **Aquenís** amb el bec dret o poc corbat . . *R. repens* [1]
(*R. repens* fa **tiges** llargues **estoloníferes** molt característiques;
si la vostra planta **no en fa**, vegeu *R. sardous* [2])

33b. Pètals d'un groc daurat. **Aquenís** amb el bec corbat
..... *R. serpens*

Ranunculus serpens és una planta variable on s'hi reconeixen dues subespècies difícils de separar:

a1. Tiges erectes i fulles caulinars dividides en segments estrets

..... *R. serpens* subsp. *nemorosus*

a2. Tiges prostrades que arrenen als nusos i fulles caulinars semblants a les basals *R. serpens* subsp. *serpens*